Ei salainen
TiVP 5/2023 vp 3

9.10.2023

SUPO 938/01.04.01.00/2023

Eduskunnan tiedusteluvalvontavaliokunta

Tiedusteluvalvontavaltuutetun kertomus vuodelta 2022 (K 15/2023 vp)

Tiedusteluvalvontavaltuutettu julkaisi kesäkuussa 2023 edeltävää vuotta koskevan vuosikertomuksensa, josta tiedusteluvalvontavaliokunta on pyytänyt lausuntoani.

Lausuttavanani olevasta vuosikertomuksesta ilmenee, että tiedusteluvalvontavaltuutetun tarkastama Suojelupoliisin siviilitiedustelumenetelmien käyttö oli aiempien vuosien tapaan kohdennettu lainmukaisesti eli kansallista turvallisuutta vakavasti uhkaavana pidettävään toimintaan. Tiedusteluvalvontavaltuutetun tarkastus- ja valvontatoiminnan kertomusvuoden aikaisesta kattavuudesta kertoo se, että hänen toiminnostaan tehtiin tiedusteluviranomaisiin 154 varsinaista valvontakäyntiä, joiden yhteydessä tarkastettiin kaikki tiedustelumenetelmien käyttöä koskevat ja tiedustelun suojaamiseen liittyvät päätökset. Lisäksi tiedusteluvalvontavaltuutetun toiminnosta osallistuttiin jokaiseen tiedustelumenetelmien käyttöä koskeneeseen lupaistuntoon Helsingin käräjäoikeudessa.

Tiedusteluvalvontavaltuutettu toteaa kertomuksessaan, että tiedustelumenetelmien käyttöä koskevien päätösten kattavan tarkastamisen ja tuomioistuimen lupa-istuntoihin osallistumisen seurauksena tiedusteluvalvontavaltuutetun ja valvottavien välille muodostuu poikkeuksellisen kiinteä valvontasuhde. Valtuutetun näkemyksen mukaan tämä mahdollistaa valvonnan painottamisen ennakolliseen ja reaaliaikaiseen valvontaan mahdollisesti vasta pitkällä viiveellä toteutuvan jälkikäteisen valvonnan sijasta. Omalta osaltani totean, että valitut valvonnan painotukset mahdollistavat laillisuusvalvonnan nopean kyvyn reagoida mahdollisiin virheisiin ja puutteisiin, ja näin ollen ne myös takaavat laillisuusvalvonnan tosiasiallisen vaikuttavuuden.

Suojelupoliisin kannalta olennaista on, että tiedusteluvalvontavaltuutetun kertomuksesta ilmenevästi kertomusvuoden aikana ei ilmennyt aihetta kantelun tekemiselle Helsingin käräjäoikeuden päätöksistä, tiedustelumenetelmän käytön keskeyttämistä tai lopettamista koskevan määräyksen antamiselle, Suojelupoliisin menettelyä koskevan asian esitutkintaan saattamiselle tai muulle Suojelupoliisiin kohdistuvalle laillisuusvalvonnalliselle seuraukselle.

SUOJELUPOLIISI
Katajanokanlaituri 3, PL 151, 00121 HELSINKI
Vaihde 0295 480 131 | kirjaamo@supo.fi | www.supo.fi

Tiedustelutoiminnan valvonnasta annetun lain tiedusteluvalvontavaltuutetun sijaista koskeva lisäys tuli voimaan 1.12.2022, ja sijaisen tehtävä täytettiin 1.5.2023 lukien. Suojelupoliisi pitää tiedusteluvalvontavaltuutetun toiminnon näin tapahtunutta vahventamista myönteisenä asiana.

Tiedusteluvalvontavaltuutetun ja tiedusteluvalvontavaliokunnan laissa säädettynä tehtävänä on valvoa Suojelupoliisin siviilitiedustelutoiminnan ohella sen kaikkea muutakin toimintaa. Muun toiminnan valvonta kohdistuu keskeisimmin Suojelupoliisin rikostorjuntatehtävien suorittamiseen. Puolustusvoimien osalta tiedusteluvalvontavaltuutetun ja tiedusteluvalvontavaliokunnan harjoittaman valvonnan ala on suppeampi, sillä valvonnan kohteena on pelkästään puolustusvoimien sotilastiedustelutoiminta, ei sen rikostorjunta. Tiedusteluvalvontavaltuutetun vuosikertomuksesta ilmenevällä tavalla viime vaalikaudella valmisteltiin hallituksen esitysluonnos, jossa ehdotettiin, että valtuutetun ja valiokunnan valvontatehtävät laajennettaisiin kattamaan myös sotilastiedusteluviranomaisten rikostorjuntatehtävät. Esitysluonnoksen mukaista hallituksen esitystä ei kuitenkaan lopulta annettu ennen vaalikauden päättymistä. Suojelupoliisi yhtyy tiedusteluvalvontavaltuutetun näkemykseen, että siviili- ja sotilastiedusteluviranomaisiin kohdistuvan valvonnan alaa on perusteltua yhdenmukaistaa jatkossa. Samassa yhteydessä on syytä arvioida, tulisiko tiedusteluvalvontavaltuutetun erityiset valvontatoimivaltuudet – esimerkiksi läsnäolo- ja puheoikeus tuomioistuinkäsittelyissä, oikeus kannella käräjäoikeuden päätöksestä ja oikeus määrätä tiedustelumenetelmän käyttö keskeytettäväksi tai lopetettavaksi – laajentaa koskemaan myös rikoksen estämiseksi ja paljastamiseksi tehtävää salaista tiedonhankintaa.

Siviili- ja sotilastiedustelulainsäädäntöjen ns. palomuurisääntelyn soveltamista on käsitelty useassa tiedusteluvalvontavaltuutetun vuosikertomuksessa. Taustalla ovat osaltaan olleet tiedusteluvalvontavaltuutetun ja eduskunnan oikeusasiamiehen toisistaan poikkeavat tulkinnat sääntelyn soveltamisalasta. Tiedusteluvalvontavaltuutetun uusimmasta vuosikertomuksesta ilmenevällä tavalla eduskunta hyväksyi helmikuussa 2023 valtioneuvoston tiedusteluselonteon johdosta hallintovaliokunnan mietinnön mukaisen kannanoton, jonka mukaan eduskunta muun muassa edellyttää, että hallitus tekee perusteellisen selvityksen tiedustelulainsäädännön palomuurisääntelyn toimivuudesta ja täsmentämistarpeista, ja arvioinnin pohjalta valmistelee kattavat, tarkkarajaiset ja täsmälliset säännösehdotukset sääntelyn selkeyttämiseksi. Sittemmin pääministeri Petteri Orpon hallituksen ohjelmaan on sisällytetty kirjaus, jonka mukaan hallitus uudistaa tiedustelulainsäädännön palomuurisääntelyä siten, että se mahdollistaa poliisin toiminnan suuntaamisen ja riittävän laajasti tiedon luovuttamisen poliisille ja muille viranomaisille, joilla on toimivaltuudet konkreettisesti puuttua Suojelupoliisin havaitsemaan kansallista turvallisuutta vakavasti uhkaavaan toimintaan.

Suojelupoliisi pitää hallitusohjelman edellä mainittua kirjausta ja palomuurisääntelyn tarkistamista sen linjausten mukaiseksi erittäin tärkeänä. Ukrainan sodan johdosta tapahtunut kansainvälispoliittisen tilanteen kiristyminen korostaa asian kiireellisyyttä. Tiedustelumenetelmien käytön avulla saatuja esimerkiksi hybridiuhkia koskevia tietoja on voitava laajasti siirtää poliisille, jolla on toimivaltuudet puuttua havaittuun toimintaan.

Hallitusohjelmassaan hallitus myös sitoutuu yleisesti kehittämään tiedustelulainsäädäntöä viranomaisten toimintakyvyn turvaamiseksi

tiedustelutoiminnasta saatujen kokemusten, teknologisen kehityksen ja Suomen Nato-jäsenyyden johdosta. Hallitusohjelman mukaan tiedustelulainsäädäntöä tarkistetaan tiedustelutoimivaltuuksien sekä tiedonsaanti- ja luovutusoikeuksien osalta vastaamaan muuttuneen turvallisuus- ja kybertoimintaympäristön vaatimuksia. Suojelupoliisi pitää kirjausten toteuttamista erittäin tärkeänä. Hallitusohjelmassa todetulla tavalla siviilitiedustelulainsäädännön päivittämistä edellyttävät niin teknologinen kehitys, Suomen turvallisuusympäristön raju murros, lainsäädännön soveltamisesta kertyneet kokemukset kuin myös Suomen jäsenyys Pohjois-Atlantin liitossa.

Suojelupoliisin päällikkö Antti Pelttari